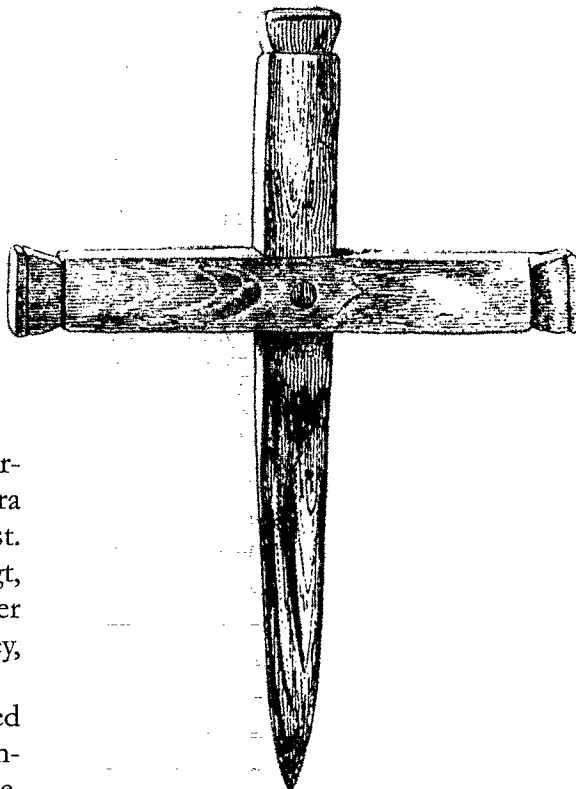

Da nordboerne blev kristne

Af Mads Lidegaard

Nordboerne på Grønland var den yderste spids af den store folkevandring fra Norden over de atlantiske øer mod vest. Derfor er deres historie, også kirkeligt, helt afhængig af denne vandring over Hebriderne, Skotland, Irland, Orkney, Shetland, Færøerne og Island.

Jeg er derfor nødt til at tage Jer med på en lang vandring gennem disse landes historie, ikke mindst den kirkelige, hvis I skal forstå de tanker, jeg har gjort mig om nordboernes kristning.

Kilderne til den historie er for det første sagaerne, specielt Landnamabok, Grønlandingsaga, Erik Rødes Saga, Orkneya Saga og Færingesaga. Man må her være opmærksom på, at de fleste af sagaerne er nedskrevet i 1200-tallet, flere hundrede år efter, at tingene skete. Og de er næsten alle skrevet af katolske gejstlige, der brugte den gængse terminologi i datidens katolske skrifter. Det betyder ikke nødvendigvis, at deres historiske sandhedsværdi er ringe, for islændingene havde en højt udviklet sans for at huske historien. Men vi er nødt til at være vagtsomme netop over for sprogbruken, når der tales om kristne og hedninger.

Trækors skåret i drivtømmer (13,3 x 10,9 cm) fundet i 1848 på kirkegården i Ikigaat, Qaqortoq kommune. C.C. Rafn: Europæiske Oldsager fra America. Antiquarisk Tidsskrift, København 1854.

Andre kilder er de engelske, skotske og irske, der anskuer historien ud fra deres egne erfaringer, og for hvem normanerne er de indtrængende fremmede. Endelig har vi som en tredje vigtig kilde arkæologien. Den er mere kontant og koncis men har svært ved at tolke sine resultater uden de andre kilder.

Mads Lidegaard, tidligere præst og seminarielærer i Grønland, har et stort forfatterskab bag sig, senest bogen »Da danerne blev kristne«, som udkom 1999. »Da nordboerne blev kristne« er et foredrag, som forfatteren holdt i Det grønlandske Selskab, november 2000.

I Irland opstod meget tidligt – måske allerede fra o. 300 – en meget speciel form for kristendom, meget forskellig fra andre i Nord- og Vesteuropa. Den er mærkeligt nok stærkt præget af kirkelige traditioner i Ægypten, Syrien og det østlige Middelhav. Der er givet mange forskellige forklaringer på denne forbindelse mellem en ø yderst i Atlanten og de fjerne urkristne centre i sydøst: Handel, mission via Frankrig og andet. Jeg vil her nævne en helt anden forklaring som en mulighed: Måske har det noget at gøre med, at irerne jo var et keltisk folk, og der var kelter både i Lilleasien, galaterne, som vi kender fra Paulus' brev til dem som en af de første kristne menigheder, – og i Galicien i Nordvestspagnien. Irsk tradition har mange historier om gamle forbindelser netop til Spanien.

Hvordan det så end kan forklares: Denne irske kirke voksede frem og adskilte sig fra Vesteuropas andre kirker på flere måder:

1) Den var både i kult og opbygning stærkt præget af den gamle keltiske druidetro – så meget, at enkelte førkristne helgener som Brigit gled direkte over som kristne helgener med de samme funktioner som før. Fra hende kommer vore navne som Birgit og Berit.

2) Man havde en forestilling om et paradys ude bag havet i vest. Det var formentlig derfor, de i deres små skindbåde kom både til Orkney, Shetland, Færøerne og Island – vel at mærke før nordmændene.

3) Druidetraditionen for stor lærdom og personlig fordybelse gled over i denne kirke, og det var ikke mindst

de klassiske græske skrifter, man dyrkede.

4) Den var en klosterkirke uden biskopper. Abbederne på klostrene var de kirkelige ledere – og var ofte kvinder.

5) Det var en meget missionerende kirke, vel at mærke ud fra et helt andet klostersystem end det katolske: Det var de enkelte munke, der drog ud på egen hånd eller nogle få sammen og slog sig ned, enten på en øde ø for at meditere og dyrke Gud – eller på en fremmed kyst, hvor de typisk byggede en løvhytte, levede af havets fisk og skovens bær og ellers helbredte syge og fortalte om deres tro.

6) Mange af de kirkelige skikke var de samme som østkirkens: Placeringen af påsken i kalenderen, tonsuren for munke og andet.

7) De anerkendte ikke paven som Guds repræsentant på jorden.

8) Denne kirke, den irokeltiske, som den kaldes, besad megen ægte fromhed og visdom, som blev anerkendt selv af dens modstandere.

Allerede i 4. århundrede nåede deres mission til de keltiske stammefrænder briterne, waliserne og skotterne på den engelske hovedø, og de var stort set irokeltisk kristnede i 500-tallet.

Da havde de romerske hære forladt England, og nu satte en folkevandring ind fra fastlandet i 4-500-tallet, den såkaldt angelsachsiske, bestående af sacher, angler og jyder, de to sidste fra Danmark. Nogle af dem har måske haft en form for kristendom, allerede da de kom, men de blev i hvert fald hurtigt stærkt påvirket af den irokeltiske kristendom, der smeltede sammen med deres hjem-

lige medbragte kultur og tro og udvikle sig til en helt ny kirke, den angelsachsiske, der blomstrede i de angelske kongeriger i 6-700-tallet og gennem et par århundreder nærmest var Vesteuropas religiøse og åndelige centrum.

Vi har nogle enkelte klare minder om denne mærkelige halvdanske kirke, dels et skjaldekvad, Beowulfkvadet, nedskrevet o. 700. Det handler om voldsomme begivenheder omkring Lejre på Sjælland o. 500 og har mærkeligt nok mange kristne indslag. Dels har vi to salmer eller kvad, som Grundtvig har oversat fra oldengelsk: »I kvæld blev der banket på helvedes port« og »Kommer sjæle dyrekøbte«. Her møder vi den særlige angelsachsiske opfattelse af Kristus, ikke som det lidende offer på korset men som den sejrende kongehelt, der besejrer dødsrigets djævle med sin himmelglans. Vi møder ham også på Jellingestenen og på flere af de ældste romanske krusifixer.

Det var en lang men nødvendig start, hvis vi skal forstå, hvad der siden sker.

Fra o. 800 begynder de store vikingetog til England og Irland fra Norge, Danmark og til dels Sverige. Allerede før er der gennem 2-3 århundreder utvivlsomt sket en påvirkning af de nordiske hjemlande gennem irske og angelsachsiske missionærmunke, der talte sproget og kendte kulturen – og havde lysten til at dele deres nye tro med hjemlandet. Kan man sejle den ene vej over Nordsøen, kan man jo også sejle den anden – hjem igen.

Med vikingetogene mødte nordboerne for alvor den kristne verden – endda i

England hos landsmænd med en blomstrende kristendom, i Irland og Skotland den irokeltiske munkekirke, og hvis de ikke var kristne i forvejen, blev de det hurtigt i dette møde.

De norske vikinger slog sig snart ned som fastboende på Orkneyøerne, Hebriderne – de mange øer vest for Skotland – og i selve Irland, hvor de skabte et kongerige omkring Dublin.

Allerede o. 875 oprettede den norske jarl Ragnvald et jarledømme under norsk overhøjhed på Orkney og Hebriderne, og det bestod mere end 400 år i samme slægt.

Disse skotske øer var blevet besøgt af irske munke allerede før 500, og da nordmændene erobrede dem, var befolkningen forlængst irokeltiske kristne. Lige fra starten begyndte en folkeblanding mellem erobrerne og de keltiske beboere. Sagaerne fortæller mest om jarler og stormænd, der giftede sig med fornemme lokale kvinder, men det samme har almindelige vikingebønder nok også gjort. Det har fremmet nordboernes antagelse af den lokale irske kristendom, og efter nogle generationer i landet ser det ud til, at de stort set var kristnede. På Orkneyøerne kan arkæologerne således konstatere, at normannerne har brugt de kristne gravpladser til deres egne døde meget tidligt.

I selve Irland skete omtrent det samme. Det er således typisk, at mens de irske klosterannaler o. 830 kalder nordmænd og danskere i Dublin for hedninger, bruges 70 år senere betegnelsen »de fremmede«, og det udlægges man til, at de fleste da har været kristne.

Det samme gælder Shetlandsøerne,

Ruinen af en gårdkirke nær nordboernes bispesæde Gardar. Det afrundede kirkegårdsdige måler ca. 17 x 19 meter. Kirker af denne type – en lille stenbygning omkranset af et rundt dige – kendes fra Island. Kirken her har måske tjent som samlingssted for de tidligste kristne bønder, før Romerkirken grundlagde bispesædet Gardar og byggede en større kirke dér. Foto: Hans Kapel, Igaliko sommeren 2000.

hvor der var både irske kirker og klostre, da nordmændene kom, og igen ser det her ud til, at de ret hurtigt er gået over til den nye tro.

Når disse vikinger så hurtigt synes at have antaget den kristne tro, hænger det nok sammen med, at der gennem et par århundreder er sket en stærk kristen påvirkning fra vest i selve Norge, for man har jo både handlet og haft andre forbindelser med de britiske øer længe før vikingetiden. Man regner da også med, at Norges kristning helt overvejende er sket fra vest. Det er ikke tilfældigt, når der på vestgavlen af Nidaros Domkirke står to statuer af dem, der først kristnede Norge – den ene Hellig

Olav, den store kongehelgen, og ved hans side Skt. Sunniva, en irsk prinsesse, der efter sagnet slog sig ned på en klippeud for Bergen og fortalte om den nye tro.

Det er netop, da kristningen af de norske vikinger ved England synes at være fuldført, at den store folkevandring mod vest over Shetland og Færøerne og Island tager fart, i slutningen af 800-tallet. Nogle af udvandrerne var stormænd, der ikke ville miste deres frihed, da kongemagten underlagde sig hele riget. De kom især fra Vestnorge, hvor den irske påvirkning har været stærkest, og mange har da nok været irske kristne.

De fleste udvandrere kom dog fra de engelske øer, hvor den bedste jord efterhånden var optaget. De boede jo også meget nærmere Færøerne og Island og kendte både sejlruterne og farvandet. Og af dem har en meget stor del været irokeltisk kristne. Landnamabok giver nogle slående eksempler: Den norske høvding Ketil Fladnæse fra Hebriderne udvandrer til Island med tyve frie keltiske bønder. At både de og nordmændene samtidig har medført mange irske og skotske trælle og jordløse folk til det nye land, nævnes ikke, men siden fremgår det af slægtssagaerne, hvor mange irske trælle der har været på Island.

Både de og de fleste nordmænd har været irokeltisk kristne.

Landnamabok fortæller om en anden emigrant, Helge Magri, der var kristen og kaldte den gård, han byggede på Island, Kristnes. Om ham fortælles, at han samtidig påkaldte Thor, hvis han kom i havsnød.

Dette er nok meget typisk for trosskiftet: Man antog den nye tro og brugte den, hvor den kunne hjælpe, men opstod der nød, greb man til de gamle kendte guder – og det har man fortsat med helt til nutiden. Torsdag var således helligdag for danske bønder helt op til 1900 flere steder. Man ofrede til sten og træer helt til dette årtusinde.

Landnamabok nævner endelig Ørbygg Hrappson, der til Island medførte træ til en kirke, en metalkirkeklokke og et evangelieskrift og byggede sin kirke på Eggubjerg og opkaldte den efter den irske missionær Columba – måske endda på det sted, hvor de irske munke, pa-

perne, havde boet, før nybyggerne kom.

Konklusionen af alt dette må være, at en stor del af nybyggerne på Færø og Island har været kristne, overvejende irokeltiske sådanne. Og at irerne og deres kultur har sat et præg på hele det islandske samfund.

De første 100 år begge steder har da nok været præget af befolkninger, der stadig var tæt på gammelnordisk tro, men for en stor del havde antaget den nye. Men i hjemlandet Norge var der sket ændringer. Her var flere på hinanden følgende konger blevet kristnet i det nu katolske England. En af dem, Olav Trygvason, ville tvinge hele landet ind under denne tro, hvad enten de var hedninger eller irokeltisk kristne, der blev regnet for kættere af katolikkerne. Olav brugte meget barske metoder for at tvinge folk til katolsk dåb.

Det var ham dog ikke nok med Norge. Han ønskede også at bringe sin kristendom til sejr på atlanterhavsøerne og lagde både politisk og økonomisk pres på folkene der.

I Færøyasaga berettes, hvordan Olavs mand på øerne var den unge høvding Sigmund, mens den gamle høvding Thrond stod den katolske tro hårdt imod. I sagaen, der jo er et katolsk værk, fremtræder Thrond nærmest som hedning, og faktisk brugte de katolske kilder ofte dette ord om ikke-katolske kristne. Jeg fik en mistanke om, at Thrond måske slet ikke havde været hedning men irokeltisk kristen af færingernes gamle tro og ikke ville bøje sig for den katolske. Da jeg skrev herom til Færøerne, fik jeg

sendt en salme på oldfærøsk, som tillægges Thronð, så måske var min mistanke rigtig.

Striden endte dog med, at Sigmund sejrede med kongens magt i ryggen, og derefter var kongelig katolicisme øernes officielle tro. Dog ikke mere, end at den næste konge efter Olavs fald ved Svold år 1000, Olav den Hellige, havde stort besvær med færingerne, der nægtede at betale tiende og skat til kongen – stadig med den gamle Thronð som leder, dræbte kongens udsendinge og nægtede at komme til Norge på hans bud. Måske har denne gamle færøske uvilje mod romerkirken spillet ind, da bønderne o. 1300 dræbte den katolske biskop ved den halvt opførte domkirke i Kirkjebø. Den blev af samme grund aldrig fuldført.

På Island prøvede Trygvason også at indføre katolsk tro, men modstanden synes at have været stor. Der blev sendt både en katolsk biskop Frederik og siden en missionær Tangbrand med hjælpere til landet, men de måtte alle rejse beskæmmede bort igen, latterliggjorte eller fredløse. Til sidst tog Olav nogle fornemme unge islændinge i Norge som gidsler, beholdt nogle af dem og sendte de andre hjem med besked om at få folk til at bøje sig under den katolske tro. Og kongen havde fat i den lange ende, politisk og økonomisk, fordi folk på sagaøen var meget afhængige af handelen med og forbindelsen til Norge.

Afgørelsen faldt på det berømte altingsmøde på Thingvalla år 1000. Her mødte to lige stærke grupper op, fuldt bevæbnede, for at træffe afgørelse om øens fremtidige religion. Da man ikke

kunne enes og en ødelæggende borgerkrig truede, vedtog man at overlade afgørelsen til den gamle lovsigemand Torgeir, der selv kaldes hedning i sagaen, og rette sig efter hans dom. Han lagde sig da under et fåreskind i halvandet døgn og forkyndte derpå sin dom: Landet skulle være kristent. Dog skulle privat blót og nydelse af hestekød være tilladt. Det var derefter lov på Island.

Igen: Sagaen er katolsk, og kristen betyder da, at Island skulle være katolsk.

Torgeirs nat under fåreskindet har i sig selv nok været en shaman-seance, hvor han gennem sin søvn- og madløse tilstand kommer i trance og skuer de skjulte ting. Netop derfor kan alle bøje sig for hans dom. Om han var været hedning, som skrevet står, er mere usikkert, for som sagt betyder hedning i katolske skrifter ofte en ikke katolsk kristen.

Et helt andet spørgsmål er så, hvad det er for to grupper, der har mødtes den dag. Det er altid blevet opfattet som en hedensk og en kristen. Under alle omstændigheder har i hvert fald den ene været kristen, og det siger jo i sig selv, at halvdelen af befolkningen allerede da var kristne. Når man i sommer fejrede 1000-året for kristendommens indførelse på Island, er det derfor forkert. Den har været der fra starten. Det var 1000-året for indførelsen af den katolske kongekristendom, – og det er jo noget andet, selvom »kristendommen« i katolsk sprogbrug netop betyder katolsk tro.

En anden mulighed, som jeg ikke tror er usandsynlig, er, at de to hære, der stod overfor hinanden den sommerdag, begge

Kirke som ligger i Qorlortoq-dalen nord for Qassiar-suk. Stik fra G. Holm. MOG 6, side 86.

var kristne. Den ene stod for landets gamle kristendom, den irokeltiske, og den anden for den nye katolicisme, som de gammeltroende ikke ønskede i landet, – ganske som tilfældet åbenbart har været på Færøerne.

Når man ser undtagelsen om blót og hestekød som tegn på egentligt hedskab, må man betænke, hvad blot egentlig var og hvorfor man måtte tillade, at den fortsatte.

Fra urgammel tid har man blotet i Norden, 3-4 gange om året, men formålet var altid det samme: At sikre livets fortsættelse. Det største blót holdtes ved midvinter. Da mistede solen og livet sin kraft, naturen døde, mørke og kulde

bredte sig. Hvis ikke alt liv skulle dø, måtte man styrke de døende livskræfter, og det gjorde man ved at ofre og fortære selve guddommen for at forny dens kraft. Denne offertanke er jo mærkelig, men den stammer fra bondens erfaring med det sædekorn, han lægger i jorden. Selv dør det, men af dets ruiner skyder en helt ny plante op med 20-30 nye korn. Gennem tilintetgørelsen mangedobles kraften.

Den gud man ofrede i Norden var den hellige julegris, og den var ikke nogen almindelig gris, den var symbolet for selve den store gudinde, Moder Jord, der stod for alt liv. Hun kaldtes overalt i Europa med grisens navn, fordi den var det mest frugtbare af dyrene. Hendes nordiske udgave Freja, bar samme navn, Syr. Juleblotet var da også viet hende.

Når deltagerne spiste gudens kød og drak hendes blod, fik de del i guddomskraften og styrkedes selv derved, og gennem ofret genvandt hun sin livskraft, så solen begyndte at blive stærkere og dagene at længes. Det mønster gentog sig år efter år, og man vovede jo aldrig at lade være og se, om solen alligevel vendte tilbage, for så kunne alt være tabt.

Derfor var blotet umuligt at afskaffe og holdt sig gennem 1000 år i Norden. Vi har jo spist vores julegris og vores blodpølse troligt helt op til nutiden. Når vi nu er begyndt at gå på akkord og spise gåsesteg, er det en overførsel fra et andet stort blot, der lå 1. november, som var årets begyndelse, det store diseblot for de døde og takkeblot for vinterslagtingen – nu den kristne allehelgensdag.

Samme kirke i Qorlortoq-dalen fotograferet af Bjarne Grønnow, sommeren 2000.

Det må også nævnes, at julemåltidets anden hovedingrediens, grøden er lige så urgammel – da spiste man i Danmark en grød af alle de fire kornsorter – for at også de kunne trives det følgende år.

For at gøre virkningen fuldkommen skulle man også om julen styrke de svin-dende livskræfter gennem magi – ved stærk seksuel aktivitet – ikke just for at more sig, hvad man selvfølgelig nok kunne alligevel, men som en dødsensalvorlig pligt. Og man skulle drikke og spise sig fra sans og samling for at sikre mad og drikke i året, der kom.

Alt dette har jeg fortalt for at vise, at vi har været kristne i mere end 1000 år og alligevel bevaret den gamle tradition.

Derfor kan vi ikke slutte, at når folk ved trosskiftet stadig blotede, måtte de være hedninger.

At romerkirken så forbød blotet senere, er en anden sag, men da man ikke kunne udrydde den, bestemte man, at man nok måtte spise julegrisen, men den skulle slagtes et par dage før jul, så det ikke havde karakter af det blodige offer.

Det er klart, at vores nadverliturgi har mange træk i sig af gudeofret – guden, der netop gennem ofret får kraft til at frelse mennesker.

Det var ikke bare i Norden, vi spiste gris – det gjorde man overalt, hvor man dyrkede den store gudinde, også i Mellem-østen. Derfor blev grisen et urent dyr

for de semitiske Jahvetilbedere, jøder og arabere – ganske som hestekød blev det i Norden, fordi det var offerkødet i før-kristen religion.

Nu nærmer vi os omsider det egentlige emne: Erik den Rødes tro.

Han var født o. 950 i Jäderen i det sydvestligste Norge, allernærmest ved de engelske og irske øer og derfor også stærkt påvirket af vestlig kristendom. Da Harald Hårfager o. 972 overvandt sine sidste modstandere i Norge, udvandrede flere af dem til Island, og blandt dem Eriks far Torvald, der dog blev skuffet, fordi al god jord forlængst var optaget. Erik giftede sig efter hans død med en storbondedatter Tjodhilde, og flyttede til hendes hjemegn, hvor han da også fik et godt stykke jord.

Men han var en fremmed på stedet og vist ikke just let omgængelig og kom i klammeri med de lokale bønder og endte med at dræbe en af dem. Han dømtes fredløs for tre år og måtte forlade landet. Han valgte da at sejle mod vest til det land, man vidste lå derude bag tågerne, og udforske det. Efter de tre år, vendte han tilbage og fortalte om de frodige og vidtstrakte fjorde i det nye land, som han derfor kaldte Grønland. En stor flok nybyggere fulgte med ham ud for at tage det i besiddelse.

Det var i 985, kun 15 år før mødet på altinget, hvor i hvert fald halvdelen af islændingene var kristne, måske flere. Det er da rimeligt, at der har været mange kristne blandt nybyggerne 985, og sagaen omtaler da også flere af dem. Og da mange af udvandrerne var sene tilflyttere fra Norge, har de formentlig

også været kristne, sandsynligvis tilmed Erik selv, for den nye tro havde på det tidspunkt forlængst fået fast fod i Norge. Men fra hjemlandet har Erik jo også kendt den katolske mission med dens brutale metoder, så det er meget tænkeligt, at han ikke har næret venlige følelser overfor den. Han har vel også hørt om de forviste katolske missionærer på Island.

Blandt nybyggerne nævner sagaen direkte flere kristne, således Eriks ven Torbjørn og hans helt unge datter Gudrid samt en kristen mand fra Hebriderne, der under trængslerne på havet digtede en drapa, hvor han anråber »de milde munkes himmelske herre« om at holde hånden over de rejsende. Disse milde munke leder uvægerligt tanken hen på de irske.

Nu tog Erik og hans folk jord i de grønlandske fjorde med ham som leder, boende på Brattalid, som måske lå ved Qassiarssuk, men det er man ikke helt sikker på.

Imidlertid var kong Olavs arm lang og var nu nået til Grønland. Da Eriks søn Leif sejlede til Norge o. 999 og opsogte Olav, fik kongen ham katolsk døbt og pålagde ham at medtage en katolsk præst og et par andre viede hjælpere, der skulle døbe folk og lære dem »den rette tro«, som det hedder i sagaen. Det kan i et katolsk skrift kun betyde den katolske tro – i modsætning til en forkert tro, som mange af nybyggerne nok havde, nemlig den irokeltiske, der omtales som afguder i katolske skrifter.

På hjemturen reddede Leif ved Grønlands kyst en flok skibbrudne købmænd fra et skær og bragte dem til Brattalid. Erik var ikke begejstret for præsten og

sagde til Leif, at det kunne gå lige op – det gode, at han havde reddet de skibbrudne – og det onde, at han havde medbragt »skemanden«, hyklere, præsten.

Leifs mor Tjodhilde gik villigt over og lod sig døbe katolsk og byggede endda en kirke, mens Erik slog sig i tøjret og ikke ville følge hende. Hun greb da til et middel, som man kender fra mange katolske missioner i Europa: Hun erklærede ikke at ville dele seng med Erik, så længe han var »hedning«. Hun har sandsynligvis fået denne ide fra skemanden, der jo kendte den metode hjemmefra. Sagaen melder lakonisk, at dette ikke huede den gamle høvding, som dog formentlig har bøjet sig for dette stød under bælttestedet.

Lige siden har man ment, at Erik var en forstokket hedning, men ud fra alt det anførte virker det mere sandsynligt, at han fra barnsben har været irokeltisk kristen med den for sådanne dybe uvilje mod alt katolsk. Det er i hvert fald en åben mulighed.

Tjodhilde har nok været stolt af sin vidtberejste og succesombruste søn – og måske også været så klog, at hun indså det nødvendige i at bøje sig for kongens vilje, fordi nordboerne var helt afhængige af hans velvilje og af forbindelsen til Norge.

At nordboerne har været stærkt påvirket fra de engelske øer, bekræftes af arkæologien. Den påviser flere irsk-engelske træk i den grønlandske kirke. Allerede Poul Nørlund, der var den store nordboarkæolog i 1920-erne og siden, skriver, at mens de grønlandske gårde var bygget efter islandsk mønster, er kirkerne ikke som de islandske, der er små.

De grønlandske er store og opført af tit store sten i »en udviklet murbrug, der er påvirket af angelsaksisk kirkestil, sandsynligvis fra Hebriderne«. Han nævner også nogle små trækors fra Herjolfnæs, »skåret i former, som de må have lært af de allerførste missionærer fra de britiske øer« ligesom ornamentikken med dyrehoveder, båndslang og løkkemotiver peger i samme retning.

Nørlund taler her om de store kirker, der blev bygget af den sejrende katolske kirke, da den havde konsolideret sig i 1000-tallet, og hvis ruiner har været ret iøjnefaldende med de store stenblokke. Et godt eksempel er den berømte Hvalsø Kirke. I de seneste år er man blevet opmærksomme på adskillige langt mere ydmyge rester af formodede gårdkirker med begravelser ved nordbobygderne, meget små og med en lille rund indhegnet kirkegård omkring. De nærmere detaljer er ikke offentliggjort, men det kan lyde som om der er tale om de kirker, man brugte i den irokeltiske tid efter indvandringen. De er så senere nedlagt, da man har bygget de store katolske centralkirker, hvorhen man så siden førte de døde fra sognets spredte gårde.

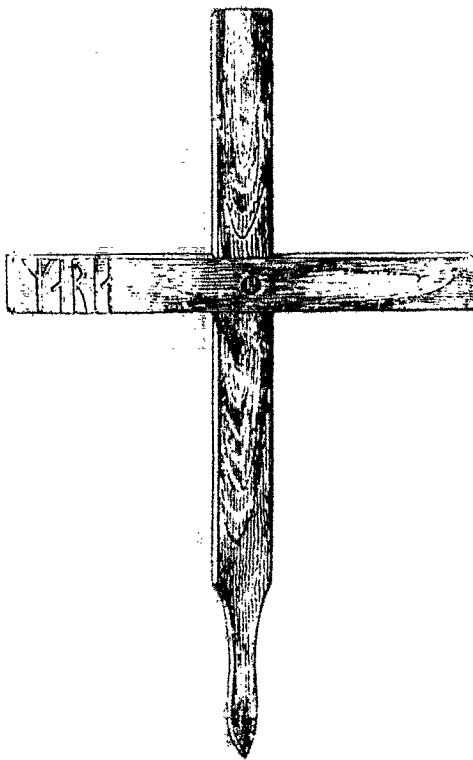
Den berømte »Tjodhildes Kirke« ved Qassiarssuk har måske været en sådan kirke – hvis det da overhovedet er hendes kirke. Måske ligger den snarere under den senere katolske kirke på stedet.

Som det gælder Island og Færøerne, sådan nok også Grønland: Det var ikke indførelsen af kristendommen, man kunne holde 1000-årsfest for i sommer. Det man fejrede var indførelsen af den kongelige katolske tro, – kristendommen var fulgt med de første nybyggere.

Men den katolske kirke betød, at nordboerne blev en del af den store vidt-omspændende katolske kirke med paven som øverste leder og en ærkebiskop i Nordeuropa som den næste. Og det betød i hvert fald, at Grønland nu hørte med i den europæiske verden og i den kendte verden, og at vi i Vatikanets arkiver kan finde de seneste efterretninger om nordboernes skæbne, inden de forsvandt på endnu uopklaret vis efter 500 år i landet.

Det er tankevækkende, at den førnæv-

te Gudrid, der som kristen var med blandt de tidligste indvandrere og blev gift med Eriks søn – foruden med flere andre, for hendes mænd døde efter tur, – som fulgte sin sidste mand, Karlsevne på hans berømte Vinlandsfærd, hvor hun fødte ham en søn, den første europæer født i Amerika, at hun på sine gamle dage, da hun endnu engang sad som enke på Island efter Karlsevnes død, foretog en pilgrimsrejse til Rom. Hun har kunnet fortælle meget sælsomt i den hellige stad om de ukendte lande langt derude bag havet.

Dette trækors med runcindskrift (20,9 x 11,6 cm) blev sendt til København i 1852 fra Sydgrønland. Runcindskriften »Maria« betyder ikke at korset er katolsk. Det kan være den dødes navn. Irokelterne kendte også jomfru Maria og kan have brugt hendes navn.